Södertörns högskola

Etnologi

B – Uppsats, VT 2010

Av: Nicklas Kelemen

Handledare: Anne-Christine Norlén

”Vi har svikit invandrarflickorna”

Om grupper av invandrarkvinnor som för en feministisk kamp för samma rättigheter som svenska kvinnor har men känner sig svikna av så väl politiker som feminister. En inblick i deras liv och kamp mot bakgrund av hedersvåldsdebatten.

Abstract

Uppsatsen är ett försök att beskriva och analysera flera politiskt engagerade feministiska invandrarorganisationers syn på mångkulturalism i relation till mänskliga rättigheter och jämställdhetsfrågan. Jag undersöker samtidigt den svenska hedersvåldsdebatten utifrån de perspektiv som mina informatörer anlägger på debatten. Därigenom belyses problematiken om varför det pågår ett svek mot grupper av invandrarflickor som även idag efter tio år av hedersvåldsdebatter inte kan räkna med att ha samma rättigheter i Sverige som majoriteten av ungdomar har.

Nyckelbegrepp:

hedersmord, oskuldskultur, kulturrelativism, förortsfeminism, invandrarfeminism.

Innehåll

1 Inledning 4

1.1 Val av fokus 5

1.2 Syfte och avgränsningar 5

2 Bakgrund till en ”försvenskad” hedersvåldsdebatt 6

2.1 Reflexivitet och positionsförklaring 7

2.2 Om begreppet invandrare 8

3 Intervjuerna; fyra liv - fyra berättelser 9

Arezo Mohamedi, Sara Mohammed, Maria Rashidi, Amineh Kakabaveh 10

4 De viktigare gemensamma problemformuleringarna 18

4.1 **Oskuld och oskuldskulturer** 18

4.1.2 Heder, våld och pojkar 19

4.1.3 Uteblivna möjligheter till konflikthantering 20

4.2 **Religion** 21

4.2.1 Kultur, sexualitet och renhet 21

4.2.2 Islam 22

4.2.3 Kristna minoriteter i Sverige och hedersförtryck 23

4.3 **Teoretiska konflikter** 24

4.3.1 Informanternas syn på kulturrelativismen 25

4.3.2 Inblick i den internationella arenan 26

4.3.3 Akademikerna och den svenska hedersvåldsdebatten 27

5 Avslutande diskussion 29

Noter 31

1. Inledning

”Vi har svikit invandrarflickorna” förklarade dåvarande integrationsministern Mona Sahlin i Dagens Nyheter den 8 juni 2001 och medgav samtidigt - oväntat för allmänheten - att fenomenet diskriminering och våld i hederns namn har specifika (kulturella) rötter vilket hon tidigare förnekade. År 2001 talar Sahlin om mångfaldens problematiska sidor t.ex. att tvångsgifte och jakt på invandrarflickor som själva vill välja sina (kärleks)liv är en realitet i ”jämställdhetsparadisets” Sverige[1]. Statsrådet har nu enligt vissa samhällsdebattörer blivit en ”kulturimperialist” medan enligt vissa andra hon äntligen har blivit *modig* genom att bekänna sin egen *feghet*. Det handlar om en feghet till följd av rädslan för rasister vilka skulle kunna utnyttja diskursen om hedersvåldet som gjorde att hon höll tyst om ett kollektivt, kulturellt förtryck och diskriminering mot en del grupper av invandrar flickor. Situationen var omvänd bara ett halvt år tidigare då *kulturella* förklaringar av hedersmord avvisades och jämfördes med rasism i Sahlin och jämställdhetsministern Margareta Winbergs gemensamma artikel (2000-12-08, DN). När dessa två statsråd ”försökte reda ut begreppen om kultur och hedersmord på DN debatt minns jag att jag önskade mig ett förflutet där jag valt partikelfysik i stället för etnologi” skriver professor Åke Daun, *Med rörlig sökarljus* (2003; 9). Jag skulle tro att Daun kanske tänkte på gåtfullheten i att de kulturspecifika dragen *inte* ifrågasätts i företeelser så som könsstympning (FGM), female infanticide[2,] tvångsgifte, änkebränning, tempelprostitution, kastsystem, fotbindning, etc. medan fenomenet *mord i hederns namn* i kombination med en saklig översättning av begreppet ”honor killing” (”namus cinayeti” t.ex. turkiska) till det svenska språket orsakade moralpanik i Sverige.

Moralpaniken till följd av Sahlins omskrivna ”erkännande”[3] kulminerade på allvar efter mordet i Uppsala på Fadime Sahindal (2002-01-21) som på ett unikt sätt gjorde sig känd även i media utav alla hedersvåldshotade flickorna redan som tonåring genom att föra en medveten och offentlig kamp för ”invandrartjejers rättigheter” - som hon själv brukade säga.

Sedan dess pågår en kontinuerlig debatt om hedersmordets ”kulturella” vara eller icke vara i en numera oöverskådlig mängd av konferenser, seminarier, debatter, utredningar, kartläggningar, artiklar, studier, filmer, teaterpjäser, forskning och oräkneliga sociala projekt delvis finansierade av de hundraåttio millioner kronor (uppgift från 2006) som regeringen spenderar på att möta problemet.

”Problemet” handlar om t.ex. balkongflickor (av släkten framtvingade självmord), om läkare som rekonstruerar mödomshinnor (som inte finns), om barn som tvingas att ingå äktenskap eller kidnappas till hemländerna för att giftas bort och en rad olika ”mildare” former av diskriminering, såsom att ungdomar inte tillåts delta på vissa lektioner i skolan, att flickor förbjuds att åka på klassutflykt eller gå på fester utan brödernas eskort. Ungdomsstyrelsens kartläggning visar att i dagens Sverige (2009) lever uppskattningsvis 70 000 ungdomar med begränsade eller obefintliga möjligheter att själva kunna få välja sina framtida partner. Det byggs fler skyddade boende för flickor, numera även för pojkar, på flykt från t.ex. tvångsgifte. Man har byggt upp en ”hedersvåldsindustri” tycker flera aktörer men fenomenet diskriminering, hot och våld i hederns namn mot barn och ungdomar består.

1.1 *Val av fokus*

Fältet för hedersmordsdebattens aktörer i Sverige har på tio år bara vuxit och av detta mångfacetterade uppbåd av alla sorters aktörer kommer jag att fokusera på några mindre grupperingar av invandrarkvinnor som starkt skiljer sig från mängden genom att de för en engagerad och organiserad kamp för de utsatta invandrarflickors rättigheter.

Några av mina informanter kallar sig gärna ”förortsfeminister” andra ”invandrarfeminister” fast det är benämningar som inte riktigt gillas av andra. Men, alla i dessa olika grupperingar ställer upp på en längre variant av beskrivning *”feminist med invandrarbakgrund som känner sig sviken av den svenska politiska och feministetablissemanget”*. Dessa invandrarkvinnor (informanterna) är passionerade debattörer, spränger den politiska korrekthetens gränser genom kritiska angrepp på makthavare, myndigheter, NGOs (Non-Governmental Organisation), religioner och Gud(ar). Jag bevittnade ett seminarium (år 2004, Rädda Barnen) där en känd imam ropade åt dessa invandrarkvinnor ”stalinister, åk hem!” och en iransk/svensk feminist som satt i panelen inför nära tvåhundra personer slog tillbaka utan att blinka ”håll käften nazist! Ni har haft makten i fjortonhundra år nu är det jag som talar i tio minuter utan att bli avbruten”. Professor Masoud Kamali har kallat dessa invandrarkvinnor för Pol-Pot kommunister och maktens värdefulla redskap ”som hjälper till att reproducera majoritetssamhällets stereotyper och fördomar om de andra”[4].

1.2 *Syfte och avgränsningar*

Genom att lyssna på dessa kvinnors argumentation på den offentliga arenan får jag många gånger en känsla av att bakom ett så brinnande engagemang måste finnas egna erfarenheter av

hot och förtryck i hederns namn från deras egen barndom. Mitt syfte är att kunna se och förstå deras upplevda erfarenheter av ett förtryck de antagligen själva har blivit utsatta för och därigenom visa deras legitimitet på den integrationspolitiska scenen och *detta mot bakgrund av den mångåriga hedersvåldsdebatten där mina informanter är färgstarka aktörer*.

Fältet när det gäller de olika etniska organisationernas inställning till jämställdhetsfrågor är nära oändligt och här får jag begränsa mig till denna speciella krets av aktörer vilket gör att större invandrarorganisationer som arbetar för eller mot (”svensk”) jämställdhet faller tyvärr bort. Frågorna om kulturer, mänskliga rättigheter och integrationspolitik är naturligtvis mera invecklade än det utrymme som finns här till förfogande.

Kultur i ett generellt och antropologiskt perspektiv brukar, i korthet, beskrivas som ett mer eller mindre sammanhängande system av normer, värderingar och traditioner vilka manifesteras i socialt handlande och överförs från generation till generation. Men, intresset fokuseras här på hur kultur används för att utöva makt över individen i ett *specifikt* sammanhang, oskulds- och hederskulturer.

2. Bakgrund till en ”försvenskad” hedersvåldsdebatt

Hedersvåldsdebatten blev ett allmängods i Sverige och många samhällsintresserade människor har numera åsikter i saken. Jag tror att när det gäller trovärdigheten i en debatt har de egna erfarenheter en speciell betydelse. Informatörerna inom ramen av detta arbete kommer från länder där flickor som begår kyskhetsbrott (t.ex. verklig eller påstådd föräktenskaplig sexuell relation) kan stenas offentligt och läggas i namnlösa grav (kontinuerlig rapportering http://stophonourkillings.com/, Amnesty, etc.). Jag tror också att de flesta svenska debattörer saknar egna erfarenheter av att ha vuxit upp i ett samhälle där moralpolisen vaktar medborgarnas klädsel. Därmed är det inte sagt att man bör vara konstnär själv för att kunna utöka konstkritik utan jag menar att det ställer till problem när politiker och tjänstemän bestämmer över saker och ting trots att de saknar (just i det fallet) både antropologiska och egna praktiska erfarenheter i sakfrågan. På slutna och offentliga konferenser och seminarier samlas alla möjliga representanter från polisen, socialtjänsten, rättsväsendet, skolor, universitet, kvinnojourer, myndigheter, politiker, invandrarorganisationer, frivilliga organisationer för att diskutera ämnet och en majoritet av dessa aktörer gör sina bedömningar om fenomenet våld i heders namn på grundval av de händelser som utspelas i Sverige i *en svensk kontext* - ”det som händer i Sverige måste betraktas som en del av den svenska kulturen”[5] anser Moa Matthis. Jag uppskattar att ck.

95,00 % av alla sorters hedersrelaterat förtryck, hot och mord utspelas *utanför* Sverige och Europas gränser där förövarna kommer billigt eller ”gratis” undan straffet [6] vilket borde tas hänsyn till i debatten, menar jag. Enligt FN sker cirka femtusen hedersmord årligen fast man vet att *de flesta* hedersmord döps om till ”olyckor” eller ”självmord”. Det är troligt att en majoritet av de som lever i de samhällen där oskuldskarven är normerande inte anser dessa normer vara förtryckande utan självklara (det framgår också av intervjuerna) och konflikter uppstår först när någon öppet ifrågasätter normsystemet eller råkar få ett ”dåligt rykte”. Jag menar att om man bortser från denna globala scen då ”*försvenskas*” diskussionen vilket hindrar förståelsen för sakfrågan.

2.1 *Reflexivitet och positionsförklaring*

Begreppet *reflexivitet* handlar ”om forskarens självmedvetenhet i mötet med den Andre”[7] och det är något nytt för mig. Att ”dölja” det personliga som det anglosaxiska och positivistiska vetenskapsidealen stod för har ersatts med krav på att forskaren förklarar även sin *personliga jag* och *inställning* till sitt material. Jag läser etnologi för min egen kompetensutveckling i relation till mitt arbete som handlade om (idag arbetar jag på uppdrag av Rädda Barnen Stockholm och Stockholms Södra distrikt) att få igång våldsförebyggande och jämställdhetsarbete bland manliga oftast traditionella etniska organisationer på de segregerade förorterna men jag har arbetat med dessa frågor också i andra länder med manliga grupper som polis och militär[8]. I min ungdom på sjuttiotalet läste jag litteratur och filmvetenskap utan att ha hört talas om reflexivitet vilket jag ser nu som oundvikligt eftersom jag inte kan vara ”neutral” i hedersvåldsdebatten. Jag själv är inte född i en kyskhetskultur utan som ungrare flydde jag från en *annan* typ av totalitärt system, det sovjetiska, där makten styrde medborgarnas sociala liv med järnhand men inte la sig i den privata sfärens kärleksrelationer (t.ex. kvinnor fick rätten till abort tidigare än i Väst).

Kyskhetskulturen mötte jag första gången 1997 i Fittja, i en manlig etnisk förening, då jag tillsammans med två av mina svenska kamrater fick höra att ”jag skjuter mig för pannan om min dotter inte är oskuld på bröllopsnatten”. Vi skrattade åt saken men slutade snart att skratta (speciellt efter mordet på Pela Atroshi) när vi upptäckte en verklighet bakom kyskhetsetikens normer som vi senare har mött i flera olika länder. Kyskhetsetiken är inte klassbunden men som fältarbetare jobbar jag *inte* med akademiker eller de välbeställda utan med ”vanliga” män; arbetare, bussförare, affärsmän, skomakare, krögare, tekniker, etc. och under alla år har jag bara hört *två* argument som motiv bakom oskuldskravet på döttrar; antingen *kultur eller*

religion, ofta både och, förstås. Jag tror mig kunna förstå varför vissa debattörer vill få bort ”kulturförklaringen” bakom hedersvåldet och jag har till och med testat själv att ifrågasätta männens egna förklaringar i manliga kretsar där kyskhetskravet framhölls som *kulturell norm*. Jag fick två sorters svar oberoende av om jag testade ”icke kultur” argumentet i Rinkeby, Rosengård eller i Kina, Nepal, Sri Lanka eller Turkiet. Antingen tyckte männen, omedvetna om den svenska mångkulturalismens debattklimat, att jag är helt enkelt korkad eller sa de så här ”att ni i *Väst* har tappat er kultur är ert problem, vi har *vår kultur* och våra kvinnor är *rena* - inte horor”. För mig tog det ett par år att kunna förstå varför dessa män (och även kvinnor), generellt väldigt hjärtliga och gästvänliga, resonerar som de gör, varför de ser västvärlden som kulturimperialister dvs. förstörare av deras gamla kulturer och upplever Sverige som en ”kvinnodiktatur”. I mina ögon, som *fältarbetare*, är hela den hetsiga svenska debatten om kultur eller icke kultur en Sverigefokuserad, egentligen onödig debatt vilket en ledarskribent på DN kallade för en ”hedersmordsdebatt utan heder”[9].

Faktum kvarstår att mediedebatten är oerhört *viktigt* eftersom den styr eller påverkar makthavare och tjänstemän. Utifrån hedersetikens normer betraktas ofta mina informanter här i sammanhanget som (kultur)”förrädare”, liksom Fadime också betraktades av många motståndare till en sk. ”svensk jämställdhet”. Och mina informanter betraktar dessa landsmän, inte sällan de egna släktingarna, som bärare av en ”feodal etik” som de ”måste bli av med i Sverige” och lägger skulden på integrationspolitiken för att hjälpa till att bevara hedersetiken. Jag är intresserad av mänskliga rättigheter utan politisk hänsyn medan flera av mina informanter anser att dessa två saker hör ihop.

2.2 *Om begreppet invandrare*

Jag upplever att begreppet ”invandrare” numera har blivit urvattnat och vanligen använder jag det enbart i dess konkreta betydelse; en person som lämnar eller flyr från sitt hemland och *invandrar* till ett annat land i så pass sen ålder att en brytning i det nya språket som markör avslöjar att man är född och uppvuxen i ett annat land. Jag har träffat bara ett fåtal invandrare som beskrev sig som (ny)svenskar trots brytning men aldrig träffat en enda i de hundratals av etniska organisationer jag har besökt under åren som inte skulle vara mån om sin ursprungliga etniska identitet. (Jag tror att om en svensk flyttar till Kina kommer hon ändå inte att sträva efter att bli kines). Den mera komplexa frågan kring ”andra generations invandrare” berörs *inte* här. Ämnet är relaterat till en verklighet då en del av invandrarna kommer ”att föra med sig många normer för relationer mellan makar lika väl som mellan föräldrar och barn som det

svenska majoritetssamhället ägnat mycket kraft åt att frigöra sig ifrån. En del av invandrarnas normer och sedvänjor blir därmed extra hotfulla för majoritetssamhället”[10]. Invandring och frågan om kyskhetskulturer är *mångskiftande*, det finns en mycket bred skala alltifrån dem som håller ännu starkare fast vid de gamla normerna till dem som med all kraft kämpar emot dessa. Att många invandrare kommer från samhällen där det föräktenskapliga oskuldskravet på döttrar tillhör historien liksom i Sverige glöms också bort i debatten. När man i dagens läge använder begreppet ”invandrare” då behövs det förklaras vad som menas, anser jag.

3. Intervjuerna; fyra liv - fyra berättelser

Här följer en drastiskt nedkortad sammanfattning av mina huvudinformanters bakgrundshistoria i den tidsordning intervjuerna gjordes.

Arezo Mohamedi, föreningen *Barnen först*, ordf. i Stockholm sektionen

Arezo är född 1969 i Samandaj, den kurdiska delen av Iran, har fem syskon, persisk mor och kurdisk far som var universitets lärare i engelska och tillhörde en marxistisk organisation. Arezos liv präglas av politiken sedan barnsben genom familjens inblandning först i en motståndskamp mot Shahen och sedan 1979 kommer hon ihåg massavrättningar när folket reste sig mot den nya islamiska republiken då även en 14 årig dotter till pappas vän blev avrättad. Då Arezos fader var en av ledarna i motståndsrörelsen fick familjen fly till gränstrakterna till Irak där då levde i byarna och bergen i tio år. Arezo var *tretton* år när hon

frivilligt anslöt sig till gerillan *Komala* (det betyder ”tillsammans”) och fick både teoretiskt marxist och praktiskt utbildning i att hantera vapen. Hon gick ut med männen på gerillauppdrag och på min fråga om hon dödade människor svarar hon att hon ”försvarade sig”, med ett svårtolkad leende och mera vill hon inte säga om saken. Hon beskriver sin familj som harmonisk, pappan har alltid varit extra uppmärksam och god mot flickorna vilket är en motsatt bild av det könsförtryck hon kämpade emot när de nya makthavarna omedelbart introducerade könssegregation i samhället liksom på bussar, simhallar, biografer, restauranger och så fick alla kvinnor täcka sig. I sin egen familj berördes hon inte alls av diskrimineringen mot kvinnor enbart mormor eller några avlägsna släktingar hade en högre uppskattning för pojkar än för flickor. I den marxistiskt inspirerade gerillan ingick jämställdheten i ideologin, flickor fick ha pojkvänner men ”homosexualitet var oacceptabel”. I *praktiken* hade männen högre status än kvinnorna men ingenting av hedersförtryck upplevde hon i gerillan som Arezo beskriver som en *elitgrupp*. Hennes familj splittrades på grund av striderna men förenades när de kom som FN flyktingar till Sverige, då var hon 21 år. Redan på SFI märkte hon könssegregeringen bland ”invandrare”. Hon blev statsvetare, Stockholms universitet och idag har hon egen familj med två barn, arbetar som anställd tjänsteman och är engagerad sedan 1996 i föreningen *Barnen först* med förgreningar i Kanada, USA, Norge, Tyskland. Arezo driver en kamp för lika rättigheter för invandrarflickor vilka förtrycks delvis av religioner och delvis av en svensk ”*välvillig, missriktad kulturrelativistisk integrationspolitik som ger feodala kulturer och traditioner inte bara utrymme och inflytande utan även stöd*”, hävdar hon. Hon är upprörd över sakernas tillstånd men visar samtidigt en obruten kampanda och optimism. Till hennes synpunkter på ”mångkulturalism” återkommer jag senare.

Föreningen *Barnen först* bedriver opinionsbildningsarbete genom, föreläsningar, seminarier och konferenser och en del arbete görs även i förortsskolor.

Hemsida; http://www.barnenforst.se/

Sara Mohammed, ordf. riksföreningen *Glöm aldrig Pela och Fadime*

Sara är hennes ”svenska” namn, det ursprungliga namnet är en privat sak. Sara är född i Sulaimaniya, i norra Irak 1967, i en familj av två bröder och två systrar där pappan var en ”mycket välbeställd handelsman, underbart varm och snäll som gick till moskén fem gånger om dagen men var bara religiös för sig själv”. Mamman beskriver Sara som ”husets patriark” som till skillnad från pappan var bokstavstrogen religiös trots att hon inte gick till moskén för kvinnor fick inte göra det då. Hon skötte hemmet och flickornas uppfostran med sikte på att bli ”kökspigor”. Sara var sex år gammal när modern en dag tog henne till en vänfamilj för att leka med andra barn men i stället för lek blev hon införst i ett rum där en gammal gumma genomförde en ”hatna” (”hatana” betyder att *slipa*), en omskärelse operation på hennes och en annan sexårig flickas könsorgan med hjälp av ett rakblad i kombination med ”något sorts aska” som föreställde bedövningsmedel. Hon minns stympningsakten som en fasansfull tortyr fast upplevde ännu värre att hon inte fick prata om att det gjorde ont även fortsättningsvis i över en vecka då slapp hon i alla fall arbetet i hemmet och fick ”mycket godare mat än vanligt” inklusive goda kakor, dock inga presenter som pojkarna brukar få efter omskärelseceremonin. Sara kommer väl ihåg att den oskrivna lagen om att en flicka måste

vakta sin oskuld/renhet var klar för henne redan i tidig ålder och det var mamman som överförde kontinuerlig denna kunskap med ett glasklart budskap, uppenbarligen förmedlad på diverse diffusa sätt, så som jag tolkar det och hon godkänner tolkningen. Sara fick inte lära sig att cykla eller simma men till mammas bekymmer blev hon ett rebelliskt barn fast ”pappan var stolt över min stora käft” berättar hon. Hennes ”revolution” som hon säger, inträffade vid sjutton års ålder då hennes äldre bror kom hem en dag med förslaget att hon skulle gifta sig med hans kompis, ”en fyrtiotreårig, enögd, ful, analfabet” som hon inte kände och fick veta att brodern tänkte gifta sig med mannens syster. Sara sa *nej* till förslaget, men då blev hon inknuffad och inlåst i ett rum tillsammans med brodern och en Kalasjnikov som riktades mot hennes huvud med budskapet att välja mellan bröllop eller döden. Sara valde bröllopet med tanken att hon tar sitt liv innan dess. Föräldrarna, som hjälplöst väntade utanför rummet, blev överraskade när Sara dök upp levande, de var säkra på att hon väljer döden i stället för tvångsgifte. Hon tänkte dränka sig men fick oväntat hjälp av en kusin som gömde henne i fem månader medan jakten pågick för att hitta henne eller hennes lik. Från mammas klan (det heter Nigar) kom klanledaren och förklarade männen i släkten för *”fittor”* (quz, på kurdiska/ sorani) och Sara kallades för *”den som hade stake”* eftersom hon klarade att lura männen men skulden fick ändå modern för misslyckad uppfostran och hon misshandlades av sonen så att hon hamnade på sjukhus. Brodern gifte sig med någon annan, ”han fick en massa pengar från pappa” och Sara kunde komma hem då pappan förklarade för släkten att hon är ”ren och fin flicka” med oskulden oskadad. Sara läste till farmakolog i Erbil, jobbade ett år i Bagdad som apotekare men kände sig fortfarande hotad av brodern då hon gifte sig med en man politiskt aktiv på vänsterkanten som kände sig hotad av regimen och 1993 kom de till Sverige som FNs kvotflyktingar. Redan på SFI skolan noterar hon att vissa kvinnor och män inte ville sitta bredvid varandra och att många tar med sig hit ”de där skitkulturerna” (hederskulturer) som hon flydde ifrån. Hon arbetar sedan som apotekare (fastanställd) och efter det uppmärksammade mordet på Pela Atroshi bildar hon föreningen med tolv personer i Alby 2001 och börjar kämpa i organiserat form mot hederskulturer och kulturrelativismen. Hon hjälper de hotade flickorna, ”bråkar med fega politiker och tjänstemän” som hon säger och går i kamp ”mot politisk islam” som resulterar i hotelser som hon är sparsam att berätta om. Först nu när föreningen fick en större summa projektpengar kan hon ta tjänsteledigt från apoteket och ägna sig åt arbetet hon brinner för, hon kan nu jobba dag och natt och hålla kontakten med flickor som hotas av tvångsgifte, självmordstankar, etc. Sara definierar sig som ”gårdagens offer - dagens kämpe”. Hon har två barn från äktenskapet men numera frånskild och sambo/särbo med en (svensk) man. Hemsida; http://www.pelafadime.se/

Maria Rashidi, ordf. föreningen *Kvinnors Rätt*

Maria är född 1956 i Khozestan i Iran, persisk familj med sju syskon där mamman skötte barn och hem, pappa var yrkesmilitär som ”starkt ogillade moskéfolket” som hon säger. Han älskade sina barn men misshandlade sin fru så ofta och grovt att Maria vädjade till mamman, som hon älskade mest i livet, att lämna fadern vilket modern aldrig gjorde. Fast hon gick i skola under Shahens sekulära system separerades pojkar och flickor efter nian och hon kommer bestämt ihåg att läraren undervisade om att ”flickor måste hålla på sig”, bl.a. genom att inte cykla eller hoppa högt så att det inte blir problem med oskulden, en viktig uppgift för flickor är att se till att det *goda ryktet* bevaras för att en flicka bör vara ”ren och fin” tills hon gifter sig. Hon både cyklade och hade en pojkvän i hemlighet när hon blev sexton år men en familjevän tjallade för fadern och då var det enda gången han misshandlade henne för att hon blev en ”dålig flicka som skämde ut” honom. Pojkvännen, en tjugoett årig militär straffades med två veckors husarest och sedan vågade han inte höra av sig. Maria blev försiktig därefter, med nästa pojkvän gömde hon sig bättre men hennes tolkning av ”pojkvän” på den tiden innebar att oskulden bevarades; ”naturligtvis, jag var ju inte dum, det hade varit *livsfarligt* annars” betonar hon. Hon gifte sig i tjugoårsåldern med en skollärare som plötsligt blev djupt

religiös likaså hans bröder som ”alla gjorde på det sättet karriär efter mullornas maktövertagande 1979”. Både äktenskapet och den nya religiösa diktaturen beskriver hon som de två katastroferna i hennes liv. Hon flyr med sina tre döttrar till Sverige 1987 och skaffar barnskötar utbildning. Hennes man följer efter till Sverige men äktenskapet blir återigen ett helvete och när hon försöker skilja sig (1997) anlitar maken en vän som en kväll kastar svavelsyra i ansikte på henne [11] så att hon blir nästan blind. Hon genomgår flera ögonoperationer och ett femtiotal plastkirurgiska operationer för att rekonstruera det sönderfrätta ansiktet. Hennes man åkte tillbaka till Teheran och kom undan straffet. Marias ögon räddades fast hon har ändå svårt att se men samlade sina krafter, började orientera sig i kvinnorättsfrågor och därefter ägnar hela sin tid och energi åt föreningen *Kvinnors rätt* som bildades av kvinnoaktivisten och litteraturdocenten, Haideh Daragahi, 2001. Sedan några år tillbaka tog Maria över ordförandeskapet. Föreningen driver utbildningar för invandrarkvinnor (ofta utsatta) vilka inte känner till kvinnors rättigheter här i Sverige och hjälper konkret också flickor som planerar att rymma hemifrån.

Hemsida; http://www.womansrights.org/ (bara på persiska med fåtal referenser på svenska).

Amineh Kakabaveh, ordf. föreningen *Varken Hora Eller Kuvad*

Amineh född 1972 i Torjan, Iran och kommer från en kurdisk ”ganska sekulär arbetarklass familj” som hon beskriver. Pappan gick till moskén ”bara för sällskapens skull” och

mamman, mycket mera traditionell än pappa, tog hand om Amineh, hennes två bröder och hemmet. Det var mamman som fick skulden om barnen inte uppförde sig väl och hon blev också slagen av pappan då. Amineh fick lyda även sina bröder och ibland hatade hon sina kompisar vilka blev utpekade som goda och ”lydiga förebilder”. Flickor skulle inte leka ute, det var pojkars revir, hon skulle hjälpa till att sköta hemmet och ”barndomen slutade vid så där nio års ålder” då hon skulle lära sig att ”en kvinna tar ansvar”. Genom olika omskrivningar fick hon veta tidigare att flickors oskuld skall vaktas, annars blir de bara ett ”smutsig tyg som inte kan renas”. Det förmedlas av mammor fast det är mycket tabu kring heder som ” ändå sitter i ryggmärgen som en oskriven lag”. Hon kommer ihåg en grannflicka som blev våldtagen och gravid vid sexton års ålder och polisen fick skydda henne i tre månader för att inte bli mördad men barnet hon senare födde dödades av hennes mor eftersom barn utanför äktenskap inte fick accepteras. Amineh inser kvinnoförtryckets djup redan som barn och beskriver sig som ”feminist sedan sju års ålder”. Vid fjorton års ålder riskerar hon dödstraff för politiska aktiviteter, föräldrarna låser in henne hemma i fyrtio dagar men lyckas rymma och ansluter sig till *peshmerga* (det betyder ”de som möter döden”, kurdisk gerilla) i bergen där hon får militärutbildning. I *krig* fanns det jämlikhet men inte i läger ”där fick kvinnorna göra köksjobbet” minns hon fast det var ändå relativt jämställt, t.ex. en pojkvän var ok. Amineh uppfattade att en majoritet av flickorna anslöt sig till gerillan *inte* av politiska skäl som hon gjort, utan till följd av hot om tvångsgifte, förlorad oskuld utan att vara gift eller våldtäkt. Efter Sovjetunionens kollaps och Gulf kriget blev det rörigt i motståndsrörelsen, hon ”flydde tillsammans med femhundra partisaner” till Turkiet varav tjugoåtta däribland hon som FNs kvotflykting ”hamnade i himmelriket”, i Västerås. Hon inser snart att ”himmelriket” har också problem, också kring jämställdhetsfrågor, men ser redan i SFI en könsapartheid som hon senare själv kartlägger i Botkyrka efter att har blivit socionom vid Stockholms universitet. Amineh betonar att hit ”*kommer folk, inklusive analfabeter, till denna överkonsumtionens kapitalism och sexism och så blir de rädda och tror att alla svenskar är omoraliska och då blir de ännu mera konservativa i förortsgetton*”. Hon blev starkt berörd av mordet på Pela och Fadime och blev inspirerad av den franska ”getto feminismens” grundare Fadela Amara, (Fadela är idag ”förortsminister” i Sarközys regering) som hon träffade på ett Sverigebesök på ABF och bildade 2005 en systerorganisation med samma namn på svenska, *Varken hora eller kuvad,* dvs. flickor skall inte vara underkuvade och kallas inte för horor det. Hon publicerade boken *Respektguiden* och med bl.a. bokens hjälp arbetar man för att bilda opinion både i skolor och i det politiska livet. Amineh är riksdagskvinna sedan tre år och lyckas irriterar många av sina vänsterpartikamrater genom att skriva motion efter motion för

att försvara invandrarflickornas rättigheter fast flera av hennes partikamrater stödjer henne också. Hon brinner för dessa rättighetsfrågor, dygnet runt.

Hemsida; http://www.varkenhoraellerkuvad.se/

4. De viktigare gemensamma problemformuleringarna

Alla de invandrarkvinnor på kollisionskurs med ”kulturrelativismen” jag har intervjuat är överens om att den svenska integrationspolitikens ”misslyckande” i form av segregation, arbetslöshet, diskriminering av invandrare är bidragande faktorer till att vissa grupper behåller hedersnormerna som en del av den kulturella helheten. Arezo Mohamedi lyfter fram även ett *klassperspektiv* där hon anser att det svenska samhällssystemet, har nytta av att bevara hederskulturer i och med att ”massan hålls lugn så då kan man använda dem som billigt arbetskraft”. Här har informanterna olika uppfattningar fast också den frågan faller utanför uppsatsens fokus. Jag lyfter fram bara de *tre viktigare problemområdena* ur intervjumaterialet som har med *kulturen* att göra. (För enkelhetens skull kallas huvudinformanterna i fortsättningen enbart vid förnamn).

4.1 *Oskuld och oskuldskulturer*

”Jag var över trettio år, bosatt i Sverige, när min lilla dotter ramlade en gång och min första reflexmässige tanke var, Gud, hoppas bara att hennes oskuld inte skadats” berättar Maria. Både Maria och Amineh minns att oskuldskraven var en oskriven lag redan i barndomen, medan Arezo slapp oskuldskontrollen men hon kämpade emot könsapartheid med vapen i handen redan som frivillig barnsoldat vilket betyder att på ett annat sätt fanns problemet närvarande även i hennes värld[12]. Sara är säker på att alla i hennes omgivning var överens om detta, ingen skulle ha öppet våga trotsa kyskhetskravet. Hon antar att hennes pappa skulle ha sagt ”ok, ha din pojkvän bara ingen vet om saken” medan mamman skulle ha kunnat ”säga ok till hedersmord”. Någon som inte är född i en oskuldskultur har svårt att inse allvaret i frågan, anser mina informanter som jag håller med. Det är inte lätt att förstå när t.ex. Dahouks polischef i full mundering hävdar att han själv är ”beredd att döda sin egen dotter” om dottern skulle trotsa oskuldkravet och betonar noga för det svenska Tv teamet att ”det här är inte Europa”[13]. Kvinnors medverkan och ibland drivande kraft i hedersvåldet beskrevs av flera skribenter, t.ex. Dilsa Demirbag-Sten som minns sin älskade mormor som tyckte att ”det är självklart att flickor som inte är oskulder när de gifter sig ska dödas”[14].

Etnologen Annick Sjögren sammanfattar krocken med det individcentrerade samhället så här *”Oskuld i gruppinriktade samhällen symboliserar moralisk renhet. Och vid Medelhavet kopplas den till familjens ansvar och heder. Oskuld i moderna individualistiska samhällen, som den svenska, angår bara individen själv och är en fråga om personlig integritet och frihet. Dessa två ståndpunkter kan inte förenas”*[15]. Här beskrevs *hederskulturen* i sammanhanget och därmed fångas kärnan av konflikten. Men, det är inte det ”moderna” västerlandet (eller Sovjetsystemet) som har ”uppfunnit” kvinnors frihet till att välja sin sexualitet, rättare sagt självbestämmande och kärleksliv, vilket i många länder där oskuldskraven är normerande uppfattas som *västerländskt* och omoraliskt. Antropologerna skildrar en rik och stor variation av olika kulturer utifrån inställningen till sexualiteten, allt ifrån ”*permissive societies”* där tidiga sexuella relationer är tillåtna eller uppmuntras, till diverse stränga ”*restrictive societies”* där bland annat hedersmord sanktioneras, inklusive ett fåtal samhällen där skulden för illegitima sexuella relationer läggs på unga män och flickor dödas aldrig[16]. Alltså, konflikten mellan de gruppinriktade och individcentrerade samhällena när det gäller synen på individens rätt till sitt kärleksliv är uppenbarligen lika gammal som människor. (Det speglas redan i den antika grekiska mytologin där den stolta skönhetsgudinnan Aphrodite står för rätten till kvinnors fria val - utan att riskera att någon kallar henne för ”hora” - medan jaktens gudinna Artemis eller Athene representerar oskuldens renhet).

4.1.2 *Heder, våld och pojkar*

I stort sätt alla de debattörer i den svenska hedersmordsdebatten som ser fenomenet hedersmord *inom* den universella kategorin ”mäns våld mot kvinnor” förbigår eller bagatelliserar det faktum att män också är utsatta för hedersetikens konsekvenser. Unga pojkar kan lätt få en extremt polariserad hora/madonna kvinnosyn viket i ett svensk sammanhang resulterar i rasistiskt färgade attityder. Det skildras t.ex. i Sven-Axel Månssons forskning där unga killar menar att ”Skillnaden mellan Sverige och Turkiet är egentligen att i Turkiet måste man betala för hororna, det behöver man inte här. Här får du det gratis”[17]. Att denna moraluppfattning också slår mot pojkarna själva när de blir förälskade i en ”hora” säger sig självt. Unga pojkar kan också tvingas av släkten att utföra hedersmord oberoende av om de upplever det som tragisk eller som en *övergångsrit* till mandomen[18]. Sociologen Bahar Sharsten beskriver att det är mannens upplevelse av att ”hon har tappat min heder”[19] som tvingar honom i en situation där hedern skall återupprättas oberoende av vem som ”tappat” hans heder. En av mina informanter Bayan Nasih (ordf. *Woman Aid*) uppger att en gerilla

ledare var ”tvungen” att döda sin egen mor till följd av rykten om hennes utomäktenskapliga relation. Också pojkars heder kan förloras med tragiska konsekvenser för en ung man som inte klarar oskuldsprovet. Antropologen Unni Wikan dokumenterar en tvångsgifte situation då en ung pojke misslyckas med den manliga uppgiften att penetrera sin brud på bröllopsnatten med resultat av förstörd heder som leder till att äktenskapet upplöses men bruden behåller sitt värde fram tills nästa äktenskapsanbud[20]. En viktig aspekt är också att ”enligt spelreglerna i hederskulturer skall flickans far, bror farbror eller kusin döda även den man som kvinnan har haft en kärleksrelation med”[21] vilket kan utvecklas i en serie av blodhämndsaktioner i flera generationer, *enbart* med manliga dödsoffer. I Pakistan varifrån hedersmord rapporters som oftast förekommande (officiellt tolvhundra per år) i det så kallade ”*Karo-Kari killing”*[22] är vanligt att båda könen dödas.

Detta och mycket mer kommer vanligen bort i debatten som tillhör förståelsens av hedersmordets anatomi vilket gör att debatten fastnar, enligt mig, i en absurd konstruktion av “svensk- eller invandrar våld” som professor Eva Lundgren framställer saken[23]. Men frågan om ”invandrare eller inte” är egentligen irrelevant här eftersom hedersetiken inte har någonting med invandrarskapet *i sig* att göra.

Litteraturen om oskuldens centrala betydelse är omfattande och myten om oskulden är, enligt min uppfattning, hederskulturens Akilleshäl. Jag tror att *när* denna urgamla myt om mödomshinnan (som inte finns) punkteras i hela gruppens förståelse då kollapsar den könssegregerade hederskulturen, i varje fall i demokratiska länder.

4.1.3 *Uteblivna möjligheter till konflikthantering*

Frågan är hur myten vidmakthålls i t.ex. en västerländsk demokrati där ”oskulden” har ingen betydelse eller är knuten till individens självbestämmande som etnologen Annick Sjögren uppger. För att få bort hedersförtrycket mot barn behövs det kunskap och dialog och på den punkten antingen föreslår eller aktivt stödjer alla mina informanter det kravet, formulerat på olika sätt, som redan Fadime Sahindal och andra ställde nämligen att *jämställdhetsutbildningar* bör inkluderas i alla nyanlända invandrares samhällsorientering. Bortsett från några frivilliga krafters punktinsatser har förslaget trots tio år av diskussioner *inte* implementerats men vissa förändringar är kanske på väg efter 2010. Sara vill att ”jämställdhetsambassadörer” redan skall på Arlanda vänta på de nyanlända men förslaget har inte möts med intresse. Det är bland annat här som Arezo menar att systemet ser till att bevara ”feodala traditioner”.

4.2 Religion

4.2.1 *Kultur, sexualitet och renhet*

Vad har religionen med kulturen att göra? Uppenbarligen mycket för att de värsta striderna, verbala och blodiga, utspelas på den fronten. Trots att Sverige är en av de mest sekulära länderna i världen ansåg statsministern Göran Persson att Bibeln är vår *värdegrund* som fick författaren Eva Moberg att ställa frågan om han överhuvudtaget hade läst Bibeln, speciellt Gamla Testamentet, som vimlar av rasistiska och våldsförhärligande utsagor, påpekade hon. Till sin häpnad, blev hon då utmålad till ”antisemit” och en del annat. ”Numera går Gud alltid fri i debatten” tycker filosofen Thomas Anderberg och beklagar att upplysningstidens religionskritiska debatt har ”ersatts av en rakt igenom vördnadsfull hållning” gentemot religioner[24]. Möjligen för att kristendomen nog är ganska så död som politisk maktfaktor är det relativt riskfritt att framställa Jesus som bög eller driva med påven men kritiserar någon ”minoritets-religioner” liksom judendom eller islam - även om det brukar uppges att det finns en milliard muslimer på jorden - då blir det bråk. JämO kartlägger jämställdhetstillståndet i svenska kyrkan[25] men vägrar trots uppmaningar att beröra samma fråga hos ”invandrarnas” samfund där kvinnor är utestängda från prästyrket och giftermål över religionsgränser försvåras eller omöjliggörs. I den svenska samhällsdebatten är kritik mot ”minoriteters” religion ett minerat fält och jag kommer inte heller att uppehålla mig länge här. De viktigaste frågeställningarna måste ändå sammanfattas eftersom de flesta av konflikter som mina informanter möter i det svenska samhället är just på grund av deras kritik mot religionens roll *i kvinnorättsfrågan.*

Förutom ett otillräckligt introduktionsprogram för nyanlända (segregation, arbetslöshet har redan nämnts) ser mina informanter religionen som bär skulden till att hederskulturer konserveras, speciellt i religiösa skolor där muslimska friskolor pekas ut i första hand. Patriarkalism och misogyny anses vara ett generellt fenomen i alla religioner (de tre monoteistiska religioner lyfts fram i första hand) men eftersom informanterna kommer från muslimska länder så understryker de att ”vi har konkreta erfarenheter av könsapartheid från våra länder där religionen är en stark politisk maktfaktor”. Maria anser att ”religion och barns rättigheter går inte ihop” och alla mina informanter talar om att ”i islam är kvinnan en halv människa och därifrån ges makten åt männen”[26]. Sara betonar sin kamp mot *politisk* islam i motsatts till sin pappas privatreligiositet medan Amineh understryker att det inte är religionen *i sig* som är problemet utan att religionen förstärker kvinnoförtrycket genom att anamma ännu

äldre traditioner. Det kan då tilläggas här att det legitima hedersmordets (avrättning) historia leder tusentals år tillbaka i tiden till de första lagtexterna hos Hammurabi då illegitima sexuella relationer straffades med döden (f. Kr.1700).

Men, att påstå som flera gör, att hedersmord ingenting har med religioner att göra är förvånande. Bibeln är klar över saken, om en dotter syndar då ”folket i staden skola stena henne till döds” (Mose 5, 22. 21.). Man får ändå komma ihåg att det också står i samma Gamla Testamente att ”du får icke döda” så att ingen kan klaga på bristen på valmöjligheter.

4.2.2 *Islam*

Koranen är mindre sträng än Bibeln anser sociologen och islamkännaren Rasool Awla som beskriver sig själv som ”kulturell muslim”. Kvinnan som begår *zina* (för- och utomäktenskaplig sexuell relation) bör visserligen dö men det krävs *fyra vittnen* som skulle ha sett den syndiga akten och i och med att risken är minimal att synda inför fyra vittnen så faller straffet bort. Problemet är att till skillnad från Koranen straffas zina med hundra piskrapp eller stening enligt haditherna[27] uppger Awla. Hans slutsats är att man *inte* kan säga att Koranen legitimerar hedersmord liksom Bibeln gör, däremot kan islams syn på sexualitet och äktenskap tolkas som ”ett stöd för hedersmord”[28]. Awla anser att ”den absolut viktigaste och den tyngsta livsuppgiften för män i kyskhetskulturer” är att vakta kvinnors kyskhet och därmed släktens heder (*namus* på persiska, turkiska, kurdiska och *ird* på arabiska) vilket framstår som lika viktigt eller viktigare än livet själv. Oavsätt den svenska debatten avrättas kvinnor för kyskhetsbrott i flera länder ännu idag och jag känner rädslan i Marias röst, efter hennes tjugotre år i Sverige, då hon uttalar ordet ”zina”.

Om religiösa friskolor talas mycket och alla kvinnorättsaktivister i min undersökning driver aktivt förslaget att stänga religiösa friskolor med hänvisning till att där pågår en könssegregerande uppfostran, barnen ”hjärntvättas med religiösa dogmer” och segregeras ifrån det svenska *och* det månkulturella samhället. Föreningen *Barnen först*, t.ex. har fört fram detta krav sedan 1996 men de religiösa friskolorna blir bara flera.

Om slöjan talas lika mycket och en argsint och evighetsdebatt förs också om kravet att förbjuda slöja på barn under sexton år. ”Idag har vi fler barn med slöja än för tio år sedan men när vi började framföra dessa krav då var frågan *tabu* men idag debatteras den flitigt och för det kan vi få en del av erkännande i alla fall”, säger Arezo med tillfredställelse i rösten. Amineh brukar rekommendera svenskar vilka ivrigt försvarar slöjan att ”om det är så himla

bra sätt då tyget på dina egna barn.” Hon menar att detta inte handlar om att försvara individens rättigheter utan att de ”toleranta” svenskarna snarare är *egoister*, de bryr sig inte om de andras barn när priset är en konflikt med föräldrarna. Politiker håller på med ”röstfiske” - på barnens bekostnad, menar hon.

Alla informanter i denna undersökning hänvisar till föreställningen att kvinnans kropp sägs ”skapa kaos” i männens värld och det är därför skall hon täckas. Detta bekräftas också i Awlas forskning som hänvisar till begreppet *fitna,* dvs. ”social oordning, kaos och vacker kvinna” vilket verkar krocka med en väseterländsk generell inställning där den ”vackra kvinnan” (och mannen) inte skall täckas utan exponeras. Här finns naturligtvis varken plats eller behov av att gå in i slöjdebatten, vilket jag ändå upplever - till skillnad från frågan om pojkars omskärelse - som en debatt i första hand för kvinnor utan jag vill bara nämna att informanternas argument om att slöjan är en symbol för könssegregering känns svårt att ifrågasätta. En av Yvonne Hirdmans två omtalade pelare för *könsmaktsordningen* är könens isärhållande vilket slöjan synliggör och det är inte förvånande att informanterna ställer frågan varför inte männen skall ha slöja på sig? De beklagar att Sverige inte vågar följa Frankrike eller Turkiet där slöjan är förbjuden i flera sammanhang (i Turkiet även för statsanställda).

4.2.3 *Kristna minoriteter och hedersförtryck*

En förutsättning för ett hedersmord verkar vara oskuldskulturens kollektiva krav på föräktenskaplig ”renhet” men hedersmord sker inte i alla oskuldskulturer[29]. I och med den svenska moralpaniken kring hedersvåldets kulturella vara eller icke vara började några forskare febrilt söka efter ”nordiska” hedersmord, utan resultat. Att utomäktenskaplig graviditet ledde till flickors självmord eller fenomen som hustrumord är inte samma som ett, av släkten sanktionerat dottermord. Flera debattörer uppmärksammar att i och med att de flesta kända offer i Sverige kommer från muslimska länder så fick religionen islam en oförtjänt stor uppmärksamhet i media. De rättighetsorganisationer som står i fokus för min undersökning har alla ledare med muslimsk bakgrund och därför försökte jag leta efter några lika färgstarka feministiska organisationer med förankring i syrisk-ortodoxa grupper där det bevisligen också förekommer förtryck i hederns namn. Kickis Åhre Älgamo, polis expert på hedersbrott uppger att hon har haft flera ärenden med hotade syrianska flickor och jag har själv pratat med flera som lever med skyddad identitet och flyttar runt i landet för att komma undan släktens hot. Kvinnorättsorganisationer som driver liknande politiska frågor med syriansk bakgrund har jag däremot aldrig mött och jag ställde frågan om det finns sådana till

Broula Barnohro Oussi, doktorand i litteratur, som tidigare arbetade för jämställdhet i en stor syrisk-ortodox församling. Hon medger att hedersförtryck finns inom grupperna men i och med att kyrkans sammanhållande auktoritet är viktig diskuteras jämställdhetsfrågan *inom* den religiösa gemenskapen eller så att man inte driver en öppen religion kritik. Broula förklarar gruppens komplicerade situation så här: "De andra" var i hemlandet den muslimska majoritetskulturen, i diasporan är "de andra" det västerländska samhället. Att diskutera och medge att vi har hedersproblematik i vår kultur blir att rakt ut säga: "Vi är precis likadana som alla andra hederskulturer" och att frigöra oss från hederskulturen och släppa våra traditioner blir att förlora vår identitet, skriver hon i ett e-mail till mig. Hon kommer ihåg från sin barndom i Syrien då en tonårig sköt sin egen syster till döds därför att hon var kär i en kurdisk pojke. Afamia Mahara ordförande i Assyriska kvinnoföreningen bekräftar att bland de kristen ortodoxa grupperna inte finns sådana feministiska organisationer och samtidigt markerar hon att ”den svenska feminismen har gått för långt, för oss invandrare är t.ex. den svenska nakenheten i naturen eller homosexualitet är inte acceptabla saker” och här ringar hon in en ytterligare en annan sort av ”invandrarfeminism” än den mina informanter står för.

Att analysera den typen av ”invandrarfeminism” eller det jämställdhetsarbete som pågår exempelvis inom Kurdistans Kvinnoförbund vore naturligtvis lika viktigt men den faller tyvärr utanför ramarna här. Det kan tilläggas att enligt socialtjänsten flyr även romska flickor från släktens hot och romerna har inte heller liknande feministiska organisationer. Alltså, diskriminering i hederns namn berör flera grupper men det feministiska motståndet ser olika ut. Att hedersförtrycket är mer eller mindre lika inom olika grupper medan det modigaste motståndet kommer från de kurdiska kvinnorna med flera kurdiska offer som följd är en intressant hypotes framförd av författaren Dilsa Demirbag-Sten.

4.3 Teoretiska konflikter i hedersmordsdebatten

Det hade varit intressant att analysera uppsatsens material i ett strukturalistiskt perspektiv eller se t.ex. jämförelser med Chicago-skolans observationer som gjordes i Rhodesia på 1940-talet kring kulturella processer som *avtribalisering* och *retribalisering*[30] när det gäller frågan om hederskulturers förändringsprocess i en västerländsk kontext men jag saknar både tid, utrymme och djupare teoretiska kunskaper för ett sådant arbete. Min avsikt hade varit en bredare analys av hedersmordsdebatten men under resans gång fick jag kännedom om att etnologen Simon Ekström hade precis skrivit en hel bok om denna debatt[31]. Med forskarens noggrannhet granskar han debatten, kulturbegreppets explosiva karaktär och visar hur

debattörer klipper och klistrar, lägger ord i varandras mun och tillskriver motståndaren märkliga motiv. Ekström beskriver debattörerna i två grupper, en som ser de *kulturspecifika* dragen i fenomenet hedersmord vilka han kallar för *kultur(teori)förespråkare* och den andra gruppen som underkänner denna kulturella koppling vilka kallas för *kultur(teori)kritiker*. Han menar att debatten både fascinerar och förskräcker och på en föreläsning om sin bok beskrev han kulturkritikernas metod som ”tveksamma” fast han höll med min uppfattning att *ohederliga* debattmetoder tillämpas även i akademiska kretsar (föreläsning, Södertörn/Primus, 2010-05-11). Ekström har alltså gjort det ”stora jobbet” och jag tänker nu bara kort referera till de viktigaste aspekterna av mediedebatten som en reflektion till mina informanters synpunkter och verksamhet.

4.3.1 *Informanternas syn på kulturrelativismen*

Informanterna och många av deras medsystrar anser att Sverige (och västvärlden) sviker invandrarungdomar i namn av *mångkulturalism*. De hävdar dessutom att det är inte bara integrationspolitiken som sviker utan också myndigheter och NGOs vars *uppgift* är att försvara barns rättigheter. JämO, BO, DO, Rädda Barnen, etc. vars verksamhet man uppskattar i allmänhet fast i detta sammanhang anser somliga att de *medverkar* till diskriminering av barn, i namn av kulturer. ”De försvarar burkans fängelse för kvinnor, i stället för att bekämpa det” förtydligar Arezo. Detta ses som *kulturrelativism* med en förödande påverkan på några grupper av (invandrar)barn och kvinnor vars rättigheter *relativiseras* i kulturers namn. Den första ordföranden för *Kvinnors rätt* Haideh Darahagi tar analysen ett steg längre, ”Bakom detta synsätt ligger en strukturell form av diskriminering som rättfärdigas med hänvisning till kulturella skillnader. Hur goda de bakomliggande avsikterna än är, utgör denna okritiska, beskyddande syn på minoritetskulturer en subtil och dolsk form av rasism som är mycket svårare att bemöta än den mer öppna rasismen, därför att den utger sig för att vara den politiskt korrekta inställningen till invandrare”[32]. Sara betonar att hon ”ställer upp på den analysen till hundra procent” att kulturrelativisterna (”kulturkritikerna”, i Ekströms terminologi) egentligen driver en rasistisk ideologi medan kulturrelativisterna å sin sida anklagar kulturförespråkarna som menar att kvinnors rättigheter är *universella* helt oberoende av kulturer och religioner, att det är de som är (kultur)rasister. Kulturkrigets tyngsta verbala vapen är etiketten ”rasist” och det används flitig i debatten.

4.3.2 *Inblick i den internationella arenan*

Det är viktigt att påpeka att här används inte termen *kulturrelativism* i en antropologisk kontext utan det handlar om en *politisk* tillämpning av metoden, i ett demokratiskt samhälle. Den berömde antropologen Margaret Mead observerade Arapesh folket i Nya Guinea som fostrar barnen starkt medvetet i en *icke-våldskultur* i kontrast till grannfolket Mundugumor, vilka medvetet fostrar sina barn i en *våldskultur* där redan småbarn lär sig att öva våldsfärdigheten genom att slå sina egna föräldrar[33]. Naturligtvis bör enligt kulturrelativismens kompass forskaren beskriva och förstå dessa olika fenomen utan att moralisera och värdera men flyttar vi scenen till ett demokratisk individcentrerat samhälle och tillämpar kulturrelativism som politik så kommer man att bygga in allvarliga motsättningar i samhället och skapa för många barn och kvinnor oacceptabla skillnader i ett rättighetsperspektiv eftersom kollektiva och kulturella rättigheter i vissa fall är klara motsatser till individuella mänskliga rättigheter. Här vänds alltså den *vetenskapliga kulturrelativismen* mot sitt eget syfte. ”The concept of cultural relativity, developed by anthropologists to induce respect for difference, is appropriated, simplified, bastardized, and deployed by despotic states, patriarchs, and sometimes by well-meaning friends and scholars to rationalize and excuse human rights abuses” hävdar Carole Nagengast, professor i antropologi[34]. Uppfattningen om att den *politiska kulturrelativismen* i västvärlden har blivit ett politiskt korrekt sätt att trolla bort utomeuropeiska (invandrar)kvinnors rättigheter stöds inte bara av Nagengast eller informanterna men också av t.ex. sociologen och författaren Maria Hagberg som uppger att både i Sverige och speciellt internationellt möter hon ofta påståenden att mänskliga rättigheter är ”ett västerländskt påfund”. Hon rapporterar från en kvinnokonferens i Skopje att ”just postkoloniala teorier för vidare denna utsaga. Layla Hamarneh från Jordanien, erfaren kvinnoaktivist, svarade att det argumentet använder makthavarna i hennes och omgärdande länder för att slippa implementera kvinnors rättigheter”[35].

Det som också kommer bort i den ”försvenskade” debatten är att begreppet ”patriark” är *positivt* laddat ute i en stor del av världen där det inbegriper den goda, starka styrningen som en garant för tryggheten i samhället och i familjen medan i Sverige begreppet är negativt laddad. I länder där kvinnor inte syns i maktens korridorer där kvinnor inte har rätt till abort eller att ta ett arbete utan makens tillstånd för patriarker och patriarkatets anhängare en kamp *mot* jämställdhet som också anses vara ”ett västerländskt påfund” och man använder begreppet ”västerländsk kulturimperialism” som ett effektivt argument i den kampen. ”As for muliculturalism, Dr. Mahnaz Afkhami, director of the *Sisterhood is Global* Institut…notes

that westeners who are trying to be sensitive and culturally aware are often patronizing. They can gå too far as we see among those women who say that fimale circumcision is just an another cultural practice. This cultural relativism is an example of arrogance. It is as if Western feminists are saying ”okay, a whole set of norms apply to us and our culture and a whole set of norms apply to these other cultures”[36]. Det kan konstateras att i de flesta länder saknas sådana ”exotiska” företeelser som ”jämställdhetsminister”, JämO, BO, etc. och maktens män i dessa länder vill oftast inte ha sådana heller[37]. Denna enorma globala *jämställdhetskulturkrock* som skapar ständiga stridigheter även inom FN skulle inte få synas i den svenska debatten.

4.3.3 *Akademikerna och den svenska hedersvåldsdebatten*

Kulturbråket kring hedersvåldsfrågan blev också ett viktigt fält för akademikerna och de intellektuellas budskap kan väga tungt i samhällsfrågor. Från Uppsala universitet levererade kulturantropologen Michael Kurkiala en från kritik mot de som ”idisslar sina politiskt opportuna tolkningar av världen” och belyste *kultur(teori)kritikernas* metod då hedersvåldsfrågan generaliseras till den grad att allt blir universellt så att även vi ”svenskar”, dvs. alla inkluderas[38]. Han säger rakt ut att ”Sverige är ett genomfegt land” där skäcken för skillnader gör att man blundar för många invandrarflickors levnadssituation[39]. Att *se* skillnader tolkas av kulturkritikerna som att *skapa* skillnader, anser jag. Men enligt kulturkritikerna handlar det om att skapa ”en svensk och en invandrarkultur” som kan identifieras ”som en viktig pelare i kulturrasismen (en form av rasism som åberopar skillnader mellan befolkningsgrupper i termer av kulturella egenskaper, med en retorik som starkt påminner om den biologiska rasismen där skillnaderna förklaras i genetiska termer)” skriver Paulina de los Reyes och flera forskare[40]. Skulle man ta ett litet steg till så skulle docent Kurkiala och professor Yvonne Hirdman, som kritiseras hårt i deras text, kunna kallas för nästan nazister men man nöjer sig med att antyda det. I en djupare analys utvecklar dessa forskare sin syn på hedersmord så här ”Debatten om hedersmord exemplifierar på ett tragiskt sätt hur könsförtrycket avgränsas, definieras och förklaras inom ramen för skilda kulturella rum. Benämningen ”hedersmord” som förekommer flitigt i media och bland myndigheter, associerar metaforiskt till värderingar och traditioner som skulle göra kvinnomord, våld mot kvinnor och könsförtryck som en kulturell handling som gör det möjligt att avgränsa till vissa specifika kulturer”[41]. Här framställs begreppet hedersmord som om det vore en svensk uppfinning, *dottermord* framtvingade av släkten döps om till ”kvinnomord” och att pojkar mördas i hederns namn och utsatts för hedersförtryck saknas i bilden. Att blanda in

kulturbegreppet i våldsfrågan är *kulturessentialism* och på det sättet skapar man ”svensk våld” till skillnad från ”invandrarvåld” tycker Uppsala professor Eva Lundgren och anklagar professor Unni Wikan från Oslo och Kurkiala för bristen på ”våldskunskap”[42].

Jag uppfattar att *kultur(teori)kritikerna* eller *kulturrelativisterna* ser verkligheten genom svenska glasögon och det som inte passar i den svenska bilden *och* det universella patriarkatets förklaringsmodell bäddas ned i Prokrustes- säng och anpassas. Man underkänner antropologins och etnologins legitimitet och ser inte att en kulturspecifik och kollektivistisk logik kan hävda att könsstympning, fotbindning, hedersmord eller varför inte tjurfäktning hör hemma i ”vår kultur” medan en individcentrerad logik inom *samma* etniska grupper kan bekämpa dessa företeelser. Att i en kultur inte *alla* förespråkar t.ex. könsstympning är tydlig och att en minoritet men ändå relativt många i Spanien tycker att tjurfäktning är en *ritual tortyr* och *inte kultur* är också tydligt. Så anklagelsen om *essentialism* är ohållbar anser jag och liksom Ekström påpekar blir man förvånad över att få tillskrivna etiketter, omöjliga att identifiera sig med. Men blir en svensk kallad för ”rasist” så tystnar också debatten, oftast.

Värre är att kulturrelativisterna nästan alltid ”glömmer” att tala om vad de som själva är utsatta för hedersförtryck säger, som Kurkiala också visar. Genusforskaren Paulina Mulinari skildrar i en tidskrift den första stora konferensen[43] om hedersvåldet i Riksdagen som ägde rum den 20 november 2001 där hon hånar Mona Sahlin och Elizabeth Fritz, den kända advokaten i Pela-mordet, som uppger att hon själv kommer från en hederskultur vilket ogillas av genusforskaren. I sin två helsidor långa artikel går hon igenom konferensens närmast alla föredrag utan ett enda citat av eller omnämnande av konferensens tveklöst viktigaste talare[44]. Hon hette Fadime Sahindal. Hennes beskrivning passar inte riktigt in i *könsmaktsordningens* förklaringsmodell för att här talas det om *kulturskillnader* där ”svenskarna” i en hederskultur stämplas som lösaktiga vilka varken har ”kultur, moral eller etiska värderingar”[45]. Det är ett personligt exempel på etnologens Annick Sjögrens ovan citerade definition på krocken mellan de två normsystemen, som inte ens noteras. I samma anda anklagar professor Masoud Kamali integrationsministern Nyamko Sabuni, som talar också för dessa flickors rättigheter, för att bidra till rasismen genom sin ”kända kulturessentialism”[46]. Men det är svårt att veta hur professor Kamali använder *ord*, vilken innebörd han laddar i ett begrepp då han t.ex. kallar dagens Iran för ”ett modernt samhälle”[47] vars president står i FN och på fullt allvar förklarar att homosexualitet är en västerländsk sjukdom (medan livshotade homosexuella flyr från Iran) och landet beskrivs av många iranier som en medeltida könsapartheid där kvinnor avrättas genom stening. (Män avrättas också). I detta debattklimat blir det svårt att hålla sig till en

meningsfull diskurs och det är inte förvånade att professor Yvonne Hirdman karakteriserar debatten som ”skenhelig enfald”[48].

Man kan fråga sig till vilken nytta utkämpas detta ”kulturkrig”? I Sverige är det ändå svårt att tänka sig att en minister skulle föra fram förslag - utan att riskera att bli inspärrad på en psykiatrisk klinik - om att sjuksköterskeelever bör oskuldstestas (ett förslag framfört av Turkiets hälsominister[49)] så varför är det så farligt *att se* kulturella skillnader som kan leda till våld? Men, går man förbi en konflikt så slipper man att lösa den. (Notan betalas av de andra som drabbas av konflikten).

5. Avslutande diskussion

Låt mig börja med två aktuella politiska utspel. Jämställdhet är en ”fråga om frihet” deklareras på helsidor i SvD när moderater och socialdemokrater publicerar sina jämställdhets program nu inför valet[50]. Det handlar om försäkringar, om kvinnors kvotering till börsbolagens styrelser, etc. dock *inte ett ord* finns med i den svenska jämställdhetspolitikens visioner om att många invandrarflickor (och pojkar) saknar rätten att bestämma över sitt (kärleks)liv.

På det årliga offentliga seminariet till Fadimes minne på ABF (2009) föreslog Amineh Kakabaveh att en bronsstaty föreställande Fadime skulle resas i Uppsala och ett mindre minnesmärke i Riksdagen[51]. I ett radioprogram angreps förslaget våldsamt av en kurdisk (manlig) förening i Uppsala med motivation att Fadime var ”använd och smutsig” och att ett sådant minnesmärke skulle betyda ”helvetet på jorden”, det skulle ”sprängas”[52]. I Uppsala fortsätter debatten och i Riksdagen, trots att Amineh är riksdagskvinna, bollas hon runt mellan olika utskott utan att få ett svar, sedan januari 2009. Så långt om dagsläget.

Jag har försökt ringa in tre problemområden:

När det gäller oskuldfrågan så har jag velat påvisa att bakom fenomenet förtryck och diskriminering i hederns namn finns ett normsystem av diverse kollektivistiska oskuldskulturer och krocken med det individcentrerade systemet är *inte* en krock mellan *vi* (svenskar) och *dem* (invandrare) utan detta är en konstruerad (irrelevant) dikotomi i sammanhanget. De som bekämpar hederskulturer med största engagemang är just olika invandrargrupper och den kampen sker parallellt världen över oftast inom samma etniska grupperingar. *Vi och dem* distinktionen handlar om en prioriteringsfråga mellan *kulturella*

rättigheter kontra *individuella* mänskliga rättigheter. Denna motsättning mellan de två normsystemen i ett internationellt sammanhang kan jämföras med frågan om den svenska antiagalagen då man vet att 98 % av världens barn inte är skyddade i hemmet av en antiagalag (Anti-Spanking Low) liksom i Sverige och i ett fåtal andra länder och att 58 % av världens barn inte ens är skyddade från fysisk bestraffning i skolorna heller[53]. Större delen av världens länder är ointresserade av eller bestämt emot att sätta denna fråga på agendan men det medför betydlig mindre infekterade kulturbråk än oskuldsfrågan.

De förslag som syftar till att överbrygga dessa krockar i Sverige, som redan har omtalats till och med av Fadime Sahindal, har debatterats i tio år men inte implementerats. Den allmänna bilden är att integrationsministern Nyamko Sabuni är mycket modigare än myndigheter och NGOs vilka följer hennes utspel i hedersvåldsfrågan med aktiv tystnad (eller motarbete).

När det gäller religioner så har det konstaterats att de inte behöver stå bakom hedersvåldet men religiösa utsagor kan åberopas för att legitimera våldet i syfte att försvara kyskhetsetikens krav på en traditionell moralisk renhet. Informanterna och de feministiska invandrarorganisationerna i denna undersökning vilka kräver stopp för religiösa skolor och slöja på barn under sexton år har, enligt min uppfattning, inga förutsättningar att få igenom sina förslag i det svenska samhället eftersom kraven står i konflikt med lagen om religionsfrihet. De själva påpekar att Sverige inte är Frankrike och betraktar frågan som ett led i en långsiktig kamp som de driver med en känsla av optimism.

När det gäller kulturrelativismens roll i debatten har jag velat påvisa att det infekterade kulturbråket lär fortsätta att fastna i tolkningarnas labyrint. Informanterna är överens om att även om ”det finns flera modiga svenska politiker så är samtliga partiledare fega i hedersvåldsdebatten” som Amineh uttrycker. T.ex. Maria Hagberg har till följd av denna feghet lämnat FIs styrelse[54]. Debatten kring heder blev så infekterad därför att det är just ”minoritetskulturer” i Sverige som det gäller men ser man lite längre bortom Svearikets gränser då ser man att oskuldskulturer är inga ”minoritetskulturer” utan snarare ”majoritetskulturer”.

Efter Mona Sahlins erkännande att ”vi har svikit invandrarflickorna” har man etablerat ett system av brandkårsutryckningar för de redan livshotade flickorna och utbildningar för alla möjliga (svenska) tjänstemän i hederskulturers förtryckningsmekanismer medan oskuldskulturers re-producenter i de segregerade manliga organisationerna och religiösa

samfunden inte inkluderas av integrationspolitiken. I stället för mångkulturalism ser vi *parallella kulturer* att vidareutvecklas som antropologen Aje Carlbom beskriver[55].

”Is multiculturalism bad for women?”[56] frågar Susan Moller Okin professor i etik, och svaret är naturligtvis komplicerat även i en svensk kontext. De som inte kommer från stränga traditionella familjer får ofta ett snabbt lyft till de ”svenska” jämställdhetsnormerna medan de från stränga traditionella miljöer som testar gränserna eller väljer att revoltera mot oskuldskraven och släktens hedersnormer (som de omskrivna fallen Pela Atroshi, Fadime Sahindal, Abbas Rezai) kommer att leva farligt även i fortsättningen.

Min slutsats är att kritiken mot den sortens mångkulturalism som bortprioriterar barn och kvinnors rättigheter till förmån för kulturella rättigheter är adekvat och det bekräftas av (bl.a.) flera antropologiska och etnologiska, svenska och internationella studier. Mångkulturalism borde inbegripa samma rättigheter för alla barn och kvinnor. Jag anser att informanternas självupplevda erfarenheter och verksamhet borde rendera en starkare legitimitet i debatten. Tio år av kulturbråk har resulterat i mycket ord och lite verkstad när det gäller att förändra hederskulturers normer och värderingar. ”Sveket mot flickorna” fortsätter.[57] Jag hoppas att min text ger några svar på frågan varför det förhåller sig så.

Efterord

Jag beklagar att på grund av brist på tid och utrymme faller flera viktiga frågor bort från min text och en del grammatiska fel kvarstår i och med att svenskan inte är mitt modersmål. Jag vill också tacka informanterna som mitt i ett stressigt liv ställde upp för långa intervjuer. Slutligen vill jag tacka min handledare Anne-Christine Norlén, kort sagt, Anci.

dialog.kelemen@gmail.com

Noter

1. Åsa Eldén, forskare i Uppsala brukar (ironisk) kalla Sverige för ”jämställdhetens paradis” men trots all brist i den svenska jämställdheten faktum är att Sverige befinner sig på den absoluta toppen i FNs Gender Empowerment Measure, bland världens alla länder.

2. Mord på flickfoster och nyfödda flickebarn. Åttio millioner kvinnor saknas i Asien uppskattar Amartya Sen, Harvardprofessor och nobelpristagare.

3. Mona Sahlin ”erkände” kulturskillnader som är en självklarhet fast många inte vill se det; t.ex. att vissa kulturer förföljer eller dödar individer för en och samma handling som överses eller uppmuntras i andra samhällen. Men i dåvarande debattklimatet var Sahlin modig tyckte många, inklusive jag själv.

4. Kamali, Masoud *Bortom vi och dom* (2005:57)

5. René Leon Rosales analys av Moa Matthis förståelse i hedersmordsfrågan, i Öhlanders *Bruket av kultur* (2005:100)

6. Pela Artroshis far fick ingen straff för dottermord i Irak, eftersom mordet beskrevs i domstolen som ”hedersamt”. Flera länders lagstiftningar eller parktik överser dessa ”hedersamma” mord. Det har skrivits en del om att trots drottningens engagemang i kvinnorättsfrågor i Jordanien fick man inte bort lättnader för hedersmord i lagstiftningen. Räknar man företeelsen som tvångsgifte/”arrangerade” äktenskap världen över som hedersrelaterat liv då får frågan ännu större dimensioner.

7. Ehn, Billy & Klein, Barbro (1994) *Från erfarenhet till text*

8. Rädda Barnen bildade *Manliga nätverket mot våld* 1993 där samlades tvåtusen män varav cirka tre med invandrarbakgrund och för att nå ut till de segregerade förorterna byggde vi upp ett Dialogprojektet/Rädda Barnen från 1997. Om fältarbetet kan läsas i rapporten (sid 16-18) här:

http://www.humanrights.se/upload/files/2/Tidigare%20seminarier/Hedersrelateratliv20jan06.pdf

9. Kjöller, Hanne *Hedersmordsdebatt utan heder*, DN 2004-03-04

http://www.dn.se/ledare/signerat/hedersmordsdebatt-utan-heder-1.249191

10. Almqvist, Kerstin & Broberg, Anders (2000:121) i *Tvärkulturella möten* red. av Allwood, Carl & Frazen, Elsie

11. Syrakastning (*acid-throwing*) rapporteras ofta av Amnesty som bl.a. en form av hedersrelaterad hämndaktion också på unga ogifta flickor eller på grund av otillräcklig hemgift, i vissa delar av världen. (t.ex. http://www.acidsurvivors.org/)

12. Bayan Nasih, ordf. Woman Aid (http://www.womenaid.se/) också en av mina informanter menar att det är svårt att tro att hedersrelaterade våld inte har förekommit i Komala gerillan heller (hon har tidigare varit sambo med en man från den gerilla gruppen). I den frågan går meningarna något isär bland flera av mina informanter.

13. Kalla fakta, 2002-09-25

14. Demirbag-Sten, Dilsa *Stamtavlor* (2005:232)

15. Sjögren, Annick i *Vi som ville så väl* (1996:59)

16. Ford, S. Clellan & Beach, Frank *Patterns of sexual behavior* (1949:184) forskarna hävdar att i alla fall minst fyra samhällen (Vedda, Keraki, Chiricahua och Sanpoli) ”the burden of guilt placed upon the boy” och därför enbart pojkar dödas i hederns namn.

17 Månsson, Sven-Axel *Kärlek och kulturkonflikt* (1984:101)

18. Akpinar, Aylin *The honour/shame complex revisited*, (2003:428) författaren uppger att i vissa fall ”an honour crime is regarded as a rit of passage into manhood”.

19. Sharsten, Bahar *”Hon har tappat min heder”* Socionomen, 5/2004

20. Wikan, Unni, *En fråga om heder* (2004:95)

21. Awla, Rasool, *Hedersmord och islam* (2005:129) i Kenneth Johansson, *Hedersmord*

22. Amnesty rapporten om Pakistan, (september 1999, ASA 33/17/39) uppger att en tredje del av offren i *Karo-Kari killing* är män.

23. Lundgren, Eva, *Fokus på våld eller inte* Kvinnotryck, 2004 april.

24. Anderberg, Thomas DN. 2001-09-17

25. Eriksson, Marie http://www.paraplyprojektet.se/nyheter/jamo-claes-borgstrom-/ http://www.paraplyprojektet.se/nyheter/kvinnor-i-moskeer/

26. Det talas om frågor som arvsrätt, vittnesmål, etc. där männen har företräde

27. Awla, Rasool, *Hedersmord och islam* (2005:147) i Kenneth Johansson, *Hedersmord*

28 Awla, Rasool, *Hedersmord och islam* (2005:160) i Kenneth Johansson, *Hedersmord*

29. När till kyskhetskravet kopplas till släktens eller klanens heder och även blodbands myten spelar in då uppstår först en livsfarlig situation för olydiga ungdomar. (se Akpinars forskning)

30. Eriksen, Thomas Hylland, *Etnicitet och nationalism* (1993:32)

31. Ekström, Simon *Hedersmorden och orden* (2009)

32. Darahagi, Haideh *Hedersmordets anatomi* (2001:78) i Törnroslandet

33. Mead, Margaret *Kvinnligt manligt, mänskligt* (1965, Aldus bokförlag)

34. Nagengast, Carole *Woman Individual Rights and Cultural Relativity* (1998:11)

35. Hagberg, Maria *Det heders relaterade våldets rötter* (2010) http://www.fria.nu/artikel/82722

36. Nagengast, Carole *Woman Individual Rights and Cultural Relativity* (1998:9)

37. Här har jag många egna erfarenheter liksom från Ryssland då på den filosofiska fakulteten i St. Petersburg har rektorn tyckt att jämställdhet är svenskarnas ”onödiga lyxprodukt” eller i Chiang Mai, (norra Thailand) våra vänner, socialarbetare, bad oss att inte använda begreppet ”gender equality” som låter västerländskt utan tala om ”demokrati” i stället.

38. Kurkiala, Michael *Den stora skräcken för skillnader* DN. 2002-03-06, Frågan utvecklas i detalj senare i hans bok: *I varje trumslag jordens puls* (2005)

39. Arbabi, Farnaz / Fristorp, Lotta *Överlevnadshandbok*, Rädda Barnen (2002:34)

40. Paulina de los Reyes, Susanna Johansson, Wuokko Knocke, Irene Molina, Diana Mulinari, *Våldet mot kvinnor är problemet* Aftonbladet, 2002-03-15 http://www.aftonbladet.se/debatt/article63530.ab

41. Reyes, Molina, Mulinari, *Maktens (o)lika förklädnader* (2006:22)

42. Lundgren, Eva *Fokus på våld eller inte*, Kvinnotryck, 2004 april

43. Mulinari, Paula *Mona Sahlin spårar ut allt mer*, Mana 9/ 2001-11

44. Jag var en av konferensens organisatörer och jag vet att flera av oss var klara över redan då att Fadime gjorde något unikt genom att kämpa för ”invandrartjejernas” utsatthet även i offentligheten under åratal av konstant dödshot. Hon ville nästan inte tro mig när jag berättade att t.ex. Integrationsverkets generalsekreterare är också emot att tala om kulturkrockar (i kontrast till Sahlin, samma DN den 8 juni 2001, se Andreas Carlgrens åsikt).

45. Fadimes tal i Riksdagen, http://www.aftonbladet.se/debatt/article57100.ab

46. Kamali, Masoud *Med de nya statsråden ökar rasismen i Sverige* DN 2006-10-13

47. Kamali, Masoud *Skolböcker och kognitiv andrafiering* i Utbildningens dilemma (2006:92)

48. http://www.paraplyprojektet.se/kronikor/skenhelig-enfald---yvonne-hirdman-rasar-mot-politiker-i-hedersdebatt/

49. Human Rights Watch, Letter to Bulent Ecevit, Prime Minister of Turkey, July 19, 2001

HRW World Report, 2001, on State Control of Woman´s Wirginity in Turkey.

50. SvD Brännpunkt, 2010-01-26 och 2010-01-29

51. SvD Brännpunkt, 2010-03-22 *Stoppa förtryck i hederns namn*. VHEKs och Amineh Kakabavehs förslag fick stöd av Röda Korsets ordf. Bengt Westerberg, Rädda Barnen Stockholm, ordf. Margareta Olofsson och RB. Uppsala distrikt, ordf. Maud Andersson - inte av RB.s ordförande som flera har uppmärksammat efter att ha läst artikeln.

52. SR/P1, Studio 1. 2010-02-11 Katarina Gunnarssons reportage:

http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=1637&artikel=3435259

53. FNs *World Report on Violence Against Children* (2006:11) Pinheiro, Paulo Sergio

54. Hagberg, Maria *Schyman och så kallade feminister borde skämmas* 2008-03-26 Expressen

http://www.expressen.se/debatt/1.1097876/schyman-och-sa-kallade-feminister-borde-skammas%3Cbr%3E%3Cbr%3E……

55. Carlbom, Aje *The Imagined versus the Real Other* (2003:191) det handlar om tre års fältarbete i Rosengård

56. Okin, Susan Moller *Is Multiculturalism Bad for Women?* (1999)

57. Att bygga upp akuthjälpsystemet har naturligtvis varit det viktigaste, men en absolut majoritet av ungdomar som lever med olika former av diskriminering och förtryck i heders namn skulle aldrig revoltera öppet och riskera allvarliga konflikter med sina familjer. De vet oftast ”var gränsen går”, hur långt gränserna kan tänjas och lär sig att hantera spelreglerna. Många andra ungdomar anser, liksom föräldrarna, att kyskhets och hederskulturens normer är de rätta och de lever med varierande känslor av avundsjuka, respektfull distans eller förakt mot de ”omoraliska västerlänningarna”. Allt detta skapar både diskriminering och sociala spänningar som indikerats tidigare i Månssons och Almqvist & Brobergs forskning och här saknas en adekvat integrationspolitik för konflikthantering.

Litteratur

Akpinar, Aylin 2003, *The honor/shame complex revisited*

Almqvist, Kerstin & Broberg, Anders 2000, *Tvärkulturella möten*

Carlbom, Aje 2003, *The Imagined versus the Real Other*

Darahagi, Haideh 2001, *Hedersmordets anatomi*, i Törnroslandet, Integrationsverkets publikation

Demirbag-Sten, Dilsa 2005, *Stamtavlor*

Ekström, Simon 2009, *Hedersmorden och orden*

Eriksen, Thomas Hylland 1993, *Etnicitet och nationalism*

Ehn, Billy & Klein, Barbro 1994, *Från erfarenhet till text*

Ford, S. Clellan & Beach, Frank 1949, *Patterns of sexual behavior*

Johansson, Kenneth 2005, *Hedersmord*

Kurkiala, Michel 2005, *I varje trumslag jordens puls*

Mead, Margaret 1965, *Kvinnligt manligt, mänskligt*

Månsson, Sven-Axel 1984, *Kärlek och kulturkonflikt*

Moller Okin, Susan 1999, *Is multiculturalism bad for woman?*

Nagengast, Carole 1998, *Women, individual rights and cultural relativity*

Nestius, Hans 1996, *Vi som ville så väl*

Reyes & Kamali 2005, *Bortom vi och dom*

Sjögren, Annick 1993, *Här går gränsen*

Wikan, Unni 2004, *En fråga om heder*

Artiklar

Anderberg, Thomas *Numera går Gud alltid fri i debatten,* DN. 2001-09-17

Borgström, Claes *Moderat jämställdhet missar målet*, SvD. Brännpunkt, 2010-01-26

Engström, Hillevi och Per Schlingmann *Jämställdhet är en fråga om frihet,* SvD. Brännpunkt, 2010-01-29

Eriksson, Marie *Religiöst kvinnoförtryck och heder -JämO*, 2007-08-17
http://www.paraplyprojektet.se/nyheter/jamo-claes-borgstrom-/

Eriksson, Marie *Skenhelig enfald,* http://www.paraplyprojektet.se/kronikor/skenhelig-enfald---yvonne-hirdman-rasar-mot-politiker-i-hedersdebatt

Ghadimi, Mariet *Kravet på oskuld*, 2007, Stockholm universitet, Institution för socialt arbete

Hagberg, Maria *Det heders relaterade våldets rötter* (2010) http://www.fria.nu/artikel/82722

Kakabaveh, Amineh och Bengt Westerberg, Margareta Olofsson, Maud Andersson *Stoppa förtryck i hederns namn*, SvD Brännpunkt, 2010-03-22

Kamali, Masoud *Med de nya statsråden ökar rasismen i Sverige,* DN. 2006-10-13

Kjöller, Hanne *Hedersmordsdebatt utan heder*, DN. 2004-03-04

Kurkiala, Michael *Den stora skräcken för skillnader*, DN. 2002-03-06

Lundgren, Eva *Fokus på våld eller inte,* Kvinnotryck, 2004 april.

Rapport från riksdagskonferensen till Fadimes minne 2003, *Är kärleken fri? På nätet:*

http://www.humanrights.se/upload/files/2/Tidigare%20seminarier/Hedersrelateratliv20jan06.pdf

Mulinari, Paula *Mona Sahlin spårar ut allt mer*, Mana 9/ 2001-11

Reyes & Mulinari & Molina & Knocke *Våldet mot kvinnor är problemet*, Aftonbladet, 2003-03-15

Sahlin, Mona *Vi har svikit invandrarflickorna*, DN, 2001-07-08

Sharsten, Bahar ”*Hon har tappat min heder*”, Socionomen, 2004/5

Winberg & Sahlin *Kulturen ingen ursäkt*, DN, 2000-12-08